

Jaarverslag 2017

Stichting tot Behoud van de Veluwe Sprengen en Beken

De Stichting tot Behoud van de Veluwe Sprengen en Beken, de Bekenstichting, zet zich in voor het behoud en de verbetering van sprengen en beken alsmede van de vroeger hierdoor aangedreven watermolens en andere cultuurhistorische waardevolle elementen rondom deze beken. Dit inclusief de landschappelijke, hydrologische en waterhuishoudkundige eenheden waarin zij voorkomen.

Om dit doel te bereiken is ondersteuning door de donateurs essentieel.

Bestuur, commissieleden, en contactpersonen in 2017

In 2017 hebben zich voor de Bekenstichting ingezet:

Dagelijks Bestuur

J. van de Velde (voorzitter), J.F. Postma (secretaris), J.H. Bosch (penningmeester) en W. Kiel. Ter ondersteuning hebben A.J. IJzerman, P. Smits en L. Slobbe-van der Waal aan het DB deelgenomen

Algemeen Bestuur

D. Wouda, A.J. IJzerman, B. Willemsen, J. Noppen, P.H. Smits, R. Harleman, A.M. Hottinga en de leden van het Dagelijks Bestuur.

Het Bureau

Z. Hottinga-Doornbosch, bureausecretariaat

Communicatie

H. Slijkhuis, A. Willemsen, J. van Breda, N. Kroon, P. Weisfelt, E. Harleman, C. Veltkamp, D. Damsté en J.J.F. Meijer

Zowel Nicolette Kroon als Cora Severins zijn in 2017 gestopt met hun werkzaamheden en worden hartelijk bedankt voor de door hen verrichtte werkzaamheden.

Werkgroep cultuurhistorie

J. Koornberg, H. Slijkhuis, L. Rondeboom, R.L.F. Kamperman, D. van Alphen, H. v. Eekelen en M. Poorthuis.

Werkgroep Hydrologie

A.J. IJzerman, F. Witte, G. van den Eertwegh, W. Zeeman, P.M.M. Warmerdam, S. Eeman, A. Bot en L. Mossink.

Sara Eeman is in 2017 gestopt met haar werkzaamheden en wordt hartelijk bedankt voor de door haar verrichtte werkzaamheden.

Adviseurs

G.J. Blankena, P.M.M. Warmerdam, J. Koornberg, A. Willemsen, J. Leenes, T. Spek, V. Bense en J.P.M. Witte, C. Stortelder en R. Klaasen.

Contactpersonen

Zuid en Zuid-West Veluwe	G. van Laarhoven, M. Poorthuis, L. Rondeboom, A. Willemsen, W. Kiel, G. Herbers, J. de Putter, C. Kant
Midden Veluwe:	J. van Breda, H. van Eekelen, J. Folbert, H. Geurts, Th. Kuipers, E. van Gessel, T. Huts, R. Lorwa, G. Koops, R. Wolfs
Noord West Veluwe:	F. Jansen, L. Olthuis, L. van Rootselaar, J. Timmer, W. Timmer, J. Koornberg

Noord Oost Veluwe: D. van Alphen, A. Braakenburg, B. Beekhuis, B. Bolt, J. Stegeman, E. Visser, H. Tjabringa, B. Volkers, L. Dijkstra, G. & E. Visser, R. Harleman, A. Kleiboer

In de loop van 2017 zijn er zowel enkele contactpersonen gestopt als begonnen. Zij, die in 2017 zijn gestopt, worden hartelijk bedankt voor de door hen verrichtte werkzaamheden. Bovenstaande lijst geeft de hele lijst van mensen die in 2017 als contactpersoon betrokken waren.

Vergaderingen/bijeenkomsten/excursies

Jaarvergadering op 30 maart 2017

De jaarrekening en het jaarverslag over 2016 zijn tijdens het officiële gedeelte besproken en leverden geen vragen op. Traditiegetrouw waren er ook dit jaar een tweetal sprekers.

Charlotte Witte beet de spits af en vertelde over de stuifzandbestrijding op de Veluwe en dan met name over het verschil van inzicht hierin tussen de Harskampers en de provinciale overheid. Haar onderzoek gaf een aardig kijkje in de keuken van vroeger. Maar eigenlijk is er sindsdien in de menselijke samenwerking weinig veranderd: een top-down beleid vanuit de overheid leidt tot verzet en in sommige gevallen is het veel effectiever om de regels lokaal te organiseren. De overheid weet ten slotte niet altijd wat in alle gevallen goed is!

Vervolgens heeft Judith Westveer verteld over haar onderzoek in de Leuvenumse beek. Haar promotieonderzoek aan de Universiteit van Amsterdam richt zich op de verspreiding en kolonisatie van ongewervelde dieren (macrofauna) na het uitvoeren van beekherstelmaatregelen. Door dit onderzoek hoopt Judith uiteindelijk voldoende inzichten te krijgen om verwachtingen voor toekomstige situaties op te kunnen stellen. Zo zou het voor een beheerder heel nuttig zijn om te weten of een bepaalde doelsoort na een herstelproject ook daadwerkelijk het aangepaste beektraject zal gaan koloniseren.

Contactpersonenbijeenkomsten

Op 8 april is voor de contactpersonen een excursie gehouden op landgoed Klarenbeek. In het vergaderdeel is een presentatie gegeven door Rianne Mars (stagiaire), die zich voor Ws. V&V bezig heeft gehouden met debietmetingen in beken. Onze werkgroep Hydrologie was hierbij initiatiefnemer. Daarnaast is gesproken over de Omgevingsvisie en wat die voor ons als Bekenstichting betekent. Ook bestuursontwikkelingen en ontwikkelingen in het Renkums Beekdal zijn aan de orde geweest in dit overleg. Na de lunch volgde een interessante rondleiding over het landgoed Klarenbeek, dat geheel gegroeid is rond de Klaren (of Beekbergense) beek. 24 personen hebben deze bijeenkomst bijgewoond.

Op 4 november jl. hield de Bekenstichting een tweede bijeenkomst voor de contactpersonen in gebouw De Beken van SBB in het Renkums beekdal. Ruim 20 personen waren aanwezig om naar een presentatie van het Waterschap Vallei en Veluwe te luisteren. Hierin werd door Carina Otte (beleidsmedewerker beheer) en Paul van Breukelen (gebiedsbeheerder) uitgelegd hoe het watersysteem op de Veluwe functioneert, op welke wijze het onderhoud aan beken wordt uitgevoerd en hoe men hierbij rekening houdt met de Cultuur Historische aspecten. Ook werd ingegaan op hoe het waterschap dit in samenwerking met agrariërs en andere belanghebbende partijen voorbereidt en met welke facetten er door hen rekening wordt gehouden. In het bijzonder werd ingegaan op de Heelsumse en de Renkumse beken. Hierna werd door Marianne Poorthuis uitgelegd welke aspecten van belang zijn, als we het over Cultuurhistorie hebben. Praten we dan over het cultuurhistorisch object alleen of beschouwen we dit object in een bredere context van historie en gebruik in het landschap. In het laatste geval is er een voor het publiek veel interessanter verhaal te vertellen. De Bekenstichting probeert het belang en de waardering voor cultuurhistorische objecten en voor de beekensembles in zijn geheel geïntegreerd te krijgen in het beleid van het Waterschap V&V. Aan het eind van de ochtend is nog door Wim Zeeman van de werkgroep hydrologie kort uitgelegd wat de betekenis van hydrologie in het Veluws gebied is.

Voorjaarsexcursie

De voorjaarsexcursie voor donateurs en geïnteresseerden ging naar het landgoed Tongeren en het dal van de Smallerkse beek/Schaveren. Directeur Charlotte Rauwenhoff heeft de aanwezigen bijgepraat over de ontwikkelingen op het landgoed Tongeren, waar natuurontwikkeling is uitgevoerd als compensatieopgave voor landbouwkundige ontwikkelingen op een ander deel van het landgoed. Deze opgave is interessant in het kader van cultuurhistorische doelen van meerdere beken en

sprengen. Zo zijn er in het dal van de Smallerse beek natuurdoelen mogelijk, maar landbouwkundige doelen belemmeren een systeemopgave in het beekdal vooralsnog. Daarnaast gaven Adrie Hottinga en Dirk van Alphen een toelichting op het inventarisatieproject van de KNNV in het dal van de Smallerse beek. Tijdens een tweetal wandelingen werden beide gebieden bezocht.

Najaarsexcursie

Aansluitend op de contactpersonenbijeenkomst van 4 november, werd 's middags een excursie gehouden onder leiding van Peter Smits en Gerard van Laarhoven in het gebied van de verlegde Heelsumse beek in de Jufferswaard tussen Renkum-Heelsum.

Activiteiten

Werkgroep Cultuurhistorie

De werkgroep is gedurende 2017 vier keer bij elkaar gekomen. De leden hebben onder meer verschillende interessante artikelen voor de Wijerd verzorgd, meegewerkt aan het Gelders breed platform "Oral History", bijdragen geleverd aan het boek over de Wenumse Watermolen, gekeken naar de opties voor het plaatsen van een waterrad bij de Oorsprong-, Slijpbeek of kasteel Biljoen, en deelgenomen aan het gebiedsproject Vaassense beken en daarvan een deel-project getrokken.

Werkgroep Hydrologie

De werkgroep is drie keer bij elkaar gekomen. Daarnaast wordt regelmatig per mail gecommuniceerd. De werkgroep heeft onder meer inbreng geleverd op de "kennisnotitie watersysteem Veluwe" van de Provincie, stagairs begeleid, een quick scan watersysteem Putten uitgevoerd, advies gegeven over gemeentelijke bouwverordeningen en contact onderhouden met (hydrologen van) Vitens, waterschappen en provincie. Sinds het eind van het jaar is de werkgroep betrokken in het voorbereidingstraject van het aanwijzen van aanvullende strategische voorraden drinkwater (ASV) door de provincie. Een op te stellen MER zal onderdeel van die procedure zijn.

Communicatie

De website en Facebook functioneren heel goed, evenals de redactie van de Wijerd, die in 2017 vier keer bij elkaar is gekomen.

Er is in het najaar een nieuwe websitebeheerder benoemd. In overleg met het bureausecretariaat zijn de websiteredacteur, enkele DB leden en Zwier Hottinga bezig met het updaten van de website. Oud materiaal gaat eraf of wordt gecomprimeerd en de informatie wordt logischer geordend. Dit is in 2017 gestart en loopt door tot in 2018. Ook de capaciteit van de website is uitgebreid. Besloten is om de Wijerds van de jaargangen 2014 t/m 2016 op de website te plaatsen. In al die jaren zijn de nodige leuke, leeswaardige artikelen verschenen, die het rechtvaardigen om voor iedereen makkelijk beschikbaar te blijven.

Er verschenen dit jaar weer 4 prachtige kwartaalnummers van De Wijerd, samengesteld door Henri Slijkhuis, Eric Harleman, Jacqueline Meijer en Désirée Damsté.

Onderzoek

In samenwerking met Waterschap Vallei en Veluwe heeft een studie plaatsgevonden met als doel het opzetten van een systeem, waarmee de afvoer van de verschillende beken op de Veluwe eenvoudig (bijv. door onze vrijwilligers) gemonitord kan worden. Een goed inzicht in deze beekafvoeren en de variatie daarin over de tijd, is van belang bij het verdiepen van onze kennis over de hydrologie van de Veluwe. In deze studie is een eerste aanzet gegeven en zijn allerlei randvoorwaarden in beeld gebracht. In 2018 wordt gezocht naar een volgende student in de afstudeerfase om op basis van deze aanzet het systeem te vervolmaken en in de praktijk uit te testen.

Renkums beekdal

Dit project betreft een planuitwerking van het waterschap voor het "verbeteren" van de ecologische kwaliteit van één van de Renkumse beken en is in 2016 begonnen. De Bekenstichting is betrokken. Onze zorg is dat diverse partijen maatregelen gaan nemen in delen van het beekstelsel maar dat de integraliteit mist als er alleen sectoraal en lokaal doelen gerealiseerd worden. In november 2017 is er een overleg geweest tussen de Bekenstichting en de Provincie Gelderland, samen met buro Eelerwoude over een herziene visie op het aan te leggen ecoduct in de weg Wageningen –Renkum

t.p.v. de monding van de Renkumse beek. De Bekenstichting heeft toen nogmaals haar visie op het gebied verwoord.

Veluwe op de kaart

Het project Veluws Erfgoed Beleven is een initiatief van gemeente Ede, gemeente Apeldoorn en van provincie Gelderland. De Bekenstichting heeft in vooral 2016 bijdragen geleverd voor een digitale kaart van de Veluwe waarop belangrijk cultuur historisch erfgoed is opgenomen (<http://veluuserfgoedbeleven.nl/kaart/>). In maart 2017 vond de publieke presentatie van dit project plaats in Ede.

Beekonderhoud

Bij meerdere beken wordt een deel van het onderhoud uitgevoerd door vrijwilligers van de Bekenstichting, zoals bij Eerbeek en Putten en aan de beken in Ugchelen. Ook aan de Ruitersbeek bij Middachten is een kleine onderhoudsgroep werkzaam en bij de Middelste Heerder beek is de Rotaryclub Epe betrokken. Sommige groepen draaien geheel zelfstandig. Andere groepen werken met ondersteuning van Stichting Landschapsbeheer Gelderland en WSVV. Dit laatste is bijvoorbeeld het geval bij Eerbeek.

Veluwefonds

Voor een veiling van het Veluwefonds is een excursie georganiseerd rondom de Koppelsprengen.

Communicatiestrategie

De Bekenstichting draait op de inzet van enthousiaste vrijwilligers, waarbij de communicatie tussen het bestuur, de werkgroepen, contactpersonen en overige donateurs cruciaal is om dit enthousiasme ook te behouden. Vanuit dat perspectief is er in 2017 door onze communicatieadviseur en enkele bestuursleden een nieuwe communicatiestrategie opgesteld. Deze strategie beschrijft een visie en denklijn over hoe communicatie zou plaats kunnen vinden en welke elementen daarin belangrijk zijn. De strategie is aan het eind van 2017 door het AB goedgekeurd en zal in 2018 verder worden uitgedragen. Het is tenslotte geen kookboek. Door de gedachten en wensen van alle betrokken vrijwilligers te verzamelen, ontwikkeld deze strategie zich tot een in de praktijk toepasbare en gedragen werkwijze.

Symposium Sprenglevend

In het op 22 juni j.l. door ons georganiseerde symposium "Sprenglevend" onderschreven zowel de sprekers als de toehoorders het belang van de cultuurhistorie van de Veluwse sprengbeken en werd aandacht gevraagd om het begrip "cultuurhistorie" niet alleen van toepassing te verklaren op bouwwerken maar zeker ook op de intrinsieke waarde van de manier waarop mensenhanden deze bekenstelsels eeuwen geleden in het landschap hebben aangelegd, vormgegeven en nog steeds onderhouden. We hebben van meerdere kanten complimenten over het symposium ontvangen en zien dit als een geslaagde stap in ons streven om de cultuurhistorische waarde van sprengbeken een meer herkenbare plaats in beleid en beheer te geven.

Herstel waterfilterkelder bij voormalig Huis ter Aa aan de Seelbeek in Heveadorp

Na het succesvol werven van voldoende fondsen in 2016, stond 2017 in het teken van de verdere concretisering van de plannen. Zo is er technisch onderzoek verricht en overleg gevoerd met de gemeente en de Stichting Geldersch Landschap & Kasteelen over toekomstig eigendom en opstal. Uiteindelijk konden er offertes bij verschillende aannemers worden opgevraagd met als kroon op het vele werk, dat er in het najaar van 2017 daadwerkelijk met de uitvoering kon worden begonnen. Uitvoering is voor een groot deel al gereed en de definitieve afronding volgt in april 2018.

Muurschildering DS Smith, Eerbeek

In samenwerking met studenten van het CIBAP te Zwolle is er een ontwerp gemaakt voor een decoratie op de muur van de papierfabriek DS Smith te Eerbeek. Deze wordt in de 1ste helft van 2018 geplaatst.

Nieuwe boeken

Ook in 2017 is er weer aan meerdere publicaties en boeken gewerkt, namens of met bijdragen van de Bekenstichting:

- De Wenumse watermolen; symbool voor zeven eeuwen geschiedenis van de buurtschappen Wenum en Wiesel
- Ook is de bekenpadgids Epe verschenen.

Beide publicaties zijn van de hand van Henri Slijkhuis, waarbij de vormgeving is verzorgd door Eric Harleman. Mede door de aantrekkelijke vormgeving en de gunstige prijsstelling is de 1ste druk van de bekenpadgids Epe goed verkocht en zal mogelijk al in 2018 de 2de druk verschijnen.

Op basis van deze goede ervaringen is ook begonnen met een vergelijkbare bekenpadgids voor Vaassen. Deze zal in 2018 verschijnen.

Tenslotte werd er een flyer gemaakt waarin een wandeling langs de Coldenhovense en Eerbeekse beken is beschreven. Deze is onder andere verspreid bij het nabijgelegen bungalowpark van Landal, de VVV Brummen en bij restaurant de Korenmolen in Eerbeek en draagt daarmee bij aan de externe zichtbaarheid van onze stichting. Naast GLK heeft ook het restaurant de Korenmolen een kleine financiële bijdrage geleverd aan deze flyer.

Excursies, lezingen voor derden

De bekenstichting heeft in 2017 excursies verzorgd voor de Landschapsdag Leusveld, Ampt Epe, in het kader van 'Gastheer in het Landschap', voor een werkgroep van "Het Edelhert", nabij Cannenburgh, voor de St. Behoud Dierenwereld Veluwe, voor de Hist. Ver. De Marke en meerdere keren nabij de Hagedoorns Plaatse en de kopermolen. Ook is er een lezing verzorgd voor Ampt Epe, PCOB in Vaassen, voor het IVN-Epe en in Vaassen (via A. Braakenburg).

Aanwezigheid op activiteiten van derden

De Bekenstichting was aanwezig tijdens de presentatie van het boek over de Wenumse watermolen en op de Open Monumentendag. Verder is de Bekenstichting aanwezig geweest op een overleg van het Erfgoedplatform en op een overleg over watermolenbiotopen.

Interactieve kaart – Bekenatlas Veluwe (BAV)

In 2017 is overleg geweest met Ws. V&V en de provincie en zijn een aantal kleine aanpassingen doorgevoerd. Ook is met gemeente Apeldoorn gesproken over correcties op de BAV aan beken in de gemeente Apeldoorn. Verder zijn van enkele particulieren kleine correcties ontvangen over de juiste loop van enkele beken op de Veluwe. Deze zijn/worden met de Provincie besproken. De vraag is of nu alle beken op de BAV en in haar register zijn weergegeven. Dit blijkt niet zo te zijn. Heel kleine beken, die een onbelangrijke functie hebben of niet van oorsprong specifiek sprengbeken zijn, staan niet weergegeven op de BAV en in de beekregisters. De coördinator probeert hierover in het voorkomende geval duidelijkheid te krijgen van de ontwerpers van de beekregisters en het boek Veluwse beken en sprengen. Van het RCE is de opmerking ontvangen dat zij zeer content zijn met de Bekenatlas Veluwe.

Externe contacten

Waterschap Vallei en Veluwe

Na langdurige ziekte van onze contactpersoon bij het waterschap zijn in het najaar de contacten met waterschap Vallei en Veluwe weer aangehaald. Naast meer gebruikelijke onderwerpen als de inzet van vrijwilligers bij beekonderhoud, informatieborden en de mogelijkheden voor subsidie-aanvragen, kregen een drietal onderwerpen specifieke aandacht:

1) Een ontsnapping van Regenboogforellen naar de Geelmolense beek

Door een calamiteit bij de forellenkweker konden er in het najaar enige duizenden Regenboogforellen naar de Geelmolense beek ontsnappen. Door adequaat handelen van zowel de kweker als het waterschap is het merendeel van deze dieren ondertussen weer gevangen. Er zullen er echter altijd enkele de dans zijn ontsprongen, hetgeen niet wenselijk is, te meer daar de Regenboogforel een exoot is, die niet in onze beken thuis hoort. Door het waterschap is deze calamiteit aangegrepen om strengere voorwaarden en voorzieningen bij de kweker af te dwingen en het waterschap zal hier ook strikter op gaan handhaven.

2) De droogstand van de Klaarbeek

Afgelopen augustus stond de Klaarbeek gedurende enkele weken over ruim een kilometer droog en wel vanaf de Kopermolen in Zuuk tot aan de A50. Ook andere beken langs de oostrand van de Veluwe leken te kampen met opvallend lage waterstanden (bijv. bij Middachten, in de Heerder beken en bij de Cannenburgh). Naast een informeel overleg met het waterschap heeft de Bekenstichting haar zorgen ook in een meer formele brief aan het waterschap gericht om zo deze met elkaar te delen en te informeren of het waterschap dit als een incident beschouwt dan wel dat een meer structurele oorzaak ook wellicht een rol zou kunnen spelen. Antwoord hierop wordt in het begin van 2018 verwacht.

3) Cultuurhistorische aspecten van de sprengbeken

Binnen de Bekenstichting wordt op meerdere manieren getracht om de cultuurhistorische waarde van sprengbeken een meer herkenbare plaats in beleid en beheer te geven (zie bijv. het Symposium "Sprenglevend"). Nu het waterschap in de loop van 2018 een update gaat maken van haar Nota cultuurhistorie uit 2012 leek dit ons een mooi moment om het waterschap formeel te verzoeken om de intrinsieke cultuurhistorische waarde van sprengbeken als belangrijke waarde in de komende update van de Nota cultuurhistorie op te nemen. Ook hierover verwachten wij begin 2018 antwoord.

Waterschap Rijn en IJssel

In 2017 zijn er twee overleggen geweest tussen het DB en onze contactpersoon bij het Waterschap Rijn en IJssel. Naast enkele terugkerende onderwerpen, zoals eventuele updates en aanpassingen op de Bekenatlas of het onderhoud van beken door vrijwilligers, is dit een mooie gelegenheid om de ideeën en vragen van onze contactpersonen in deze regio aan de orde te laten komen. Het waterschap gaat een aanzet geven tot het ontwikkelen van een meer integrale visie op de beken van de Veluwezoom.

Infoborden

Op initiatief van het Waterschap Vallei en Veluwe en in onderlinge samenwerking met de Bekenstichting wordt er gewerkt aan het geleidelijk vernieuwen van de informatieborden langs de beken. De Bekenstichting draagt hierbij zorg voor de tekst en foto's, terwijl de PR afdeling van het waterschap voor de verdere uitwerking en de plaatsing van de borden zorgt. Dit proces is in 2016 gestart, is in 2017 gecontinueerd en zal ook in 2018 worden voortgezet.

Terreinbeherende organisaties

De lopende contacten die de verschillende contactpersonen hebben met de terreinbeherende organisaties zijn gecontinueerd.

Overige partijen

Er is goed overleg geweest met de Stichting Landschapsbeheer Gelderland (SLG), onder meer over de rol van vrijwilligers bij het onderhoud van de Eerbeekse beek. Evenals vorige jaren zijn de contacten met de diverse overheden, Vitens, Stichting Geldersch Landschap & Kastelen, IVN en KNNV gecontinueerd. Verder is er een interview gegeven bij Radio 794.